

Poznámky k prechýľovaniu v Pravidlách slovenského pravopisu

V Pravidlách slovenského pravopisu (PSP) sú jasne uvedené prípady, kedy je potrebné prechýľovať cudzie priezviská pri ich používaní v slovenskom jazyku, a pravidlá, ako prechýľovať to-ktoré meno v závislosti od pôvodu a koncovky. Uvedené pravidlá niekedy majú za následok pomerne bizarné tvary, niektoré z nich si v tomto príspevku rozoberieme.

V PSP sú taxatívne vymenované prípady, pri ktorých sa prípona **-ová** jednoducho pripojí k východiskovému mužskému tvaru mena a pri ktorých sa vypúšťa posledná samohláska, kedy sa meno modifikuje iným spôsobom a kedy sa žiadna prípona nepridáva. Trocha nejasná je formulácia „Od mužských priezvisk cudzieho pôvodu, ktoré sú zakončené na spoluhlásku, ženské priezviská sa tvoria príponou **-ová** tak ako pri domácich priezviskách“. Nie je isté, či sa myslí (vyslovená) spoluhláska podľa výslovnosti v pôvodnom jazyku alebo spoluhláska ako graféma v slovenskom prepise, prípadne spoluhláska v poslovenčenej výslovnosti. Pravidlá pre nemé **-e** mien anglického a francúzskeho pôvodu sú v pravidlách uvedené, ale nie pre iné priezviská. Napríklad v mene herečky *Brigitte Bardot* sa koncové **-t** nevyslovuje a ak sa pridrižujeme interpretácie koncovkej hlásky podľa pôvodnej výslovnosti (čiže /o/), dostaneme tvar *Brigitte Bardová*. Ak dáme prednosť interpretácii podľa slovenského pravopisu alebo poslovenčenej výslovnosti, dostaneme tvar *Brigitte Bardotová*. Skúsenosť ukazuje, že verejnosť dáva v drivej miere prednosť druhej interpretácii (to ale neznamená, že prvá je v rozpore s PSP).

Aj v prípade, že sa meno končí jednoznačne na samohlásku, niekedy môžu nastať nejasnosti, pretože v PSP sú vymenované samohlásky (prípadne dvojhásky), ktoré sa vypúšťajú, a samohlásky, pri ktorých sa k menu jednoducho pripojí prechýľovacia prípona. Ak sa meno končí na nejakú inú samohlásku, potom v PSP nemáme pre takéto meno žiadne pravidlo, a teda musí zostať neprechýlené. Napríklad pri mene vietnamskej herečky *Trà Giang* (podľa zaužívaných vietnamských tradícií je priezvisko *Trà* na prvom mieste) by sme ešte mohli **-à** považovať za samohlásku *a* (diakritické znamienko označuje nízky klesajúci tón, ktorý nemá v slovenčine fonemickú funkciu) a podľa pravidiel ju vynechať a dostaneme tvar *Trová Giang*, alebo ju považovať za inú samohlásku a meno nechať v pôvodnom tvare.

Ak by sme v mene vietnamskej poetky z prelomu osemnásteho a devätnásteho storočia *Hồ Xuân Hương* (priezvisko *Hồ*) hlásku **-ồ** považovali za ekvivalent v pravidlách spomenutého **-o**, dostali by sme tvar *Hová Xuân Hương*, avšak v tomto prípade je to už prílišné zjednodušenie (*o* je dolná stredná zadná samohláska, *ô* je horná stredná zadná samohláska) a podľa PSP by sme toto meno prechýľiť nemali.

Naopak, v prípade talianskej grafičky a producentky animovaných filmov menom *Giovanna Bo* podľa pravidla „Od mužských priezvisk cudzieho pôvodu zakončených na samohlásky **-a**, **-o** sa ženské priezviská tvoria príponou **-ová**, pričom koncová samohláska z mužského priezviska vypadáva“ dostaneme jednoznačne prechýlený tvar *Giovanna Bová*.

Takéto krátke priezvisko je však zatienené menom juhokórejskej herečky 오연수 (podobne ako vo vietnamčine je priezvisko *Ô* uvedené na prvom mieste a rodné meno 연수 na druhom), ktoré by v slovenskom prepise podľa PSP malo tvar *O Jon-su* (na porovnanie, transliterácia podľa PSP je *O Jõn-su*, prepis McCune-Reischauerovým systémom *O Yõn-su*, prepis podľa oficiálneho juhokórejského systému *O Yeonsu*). Priezvisko je do slovenčiny prepísané ako *O*. Toto priezvisko *O* je zakončené na samohlásku **-o**, a teda táto samohláska podľa PSP vypadne a správny prechýlený tvar v slovenčine bude jednoznačne *Ová Jon-su* – priezvisko je tvorené iba samostatnou prechýľovacou príponou. Otvorenou otázkou zostane, či osamotená prechýľovacia prípona je v tomto prípade naozaj vlastným menom a či by sme ju teda radšej nemali písať s malým začiatočným písmenom: *ová Jon-su*.

Pri ďalšom vydaní PSP by bolo dobré uvažovať o uvedení pravidla, podľa ktorého by sa v jednoslabičných priezviskách vždy pridávala prípona **-ová** bez vynechania poslednej samohlásky, prípadne by bolo azda ešte vhodnejšie ponechať krátke jednoslabičné priezviská bez prechýľovania.

Literatúra

Pravidlá slovenského pravopisu. 3., upravené a doplnené vydanie. Red. M. Považaj. Bratislava: Veda 2000.

리의도: 올바른 우리말 사용법. 2005.

Dương, Quảng-Hàm: Việt-nam văn-học sử-yếu. Saigon: Bộ Quốc gia Giáo dục 1941.